KAKO HITREJE REŠEVATI PROBLEMATIKO OTROK BEGAVCEV ROMSKEGA POREKLA

Franc Dolenc

V Sloveniji in Jugoslaviji se že nekaj let srečujemo s problematiko repatriiranih in deportiranih otrok in mladoletnikov. Vse več otrok, predvsem Romov, ilegalno prestopa državno mejo z Avstrijo in Italijo, in to v organiziranih skupinah, ki jih vodijo odrasle osebe. Te otroke in mladoletnike v inozemstvu prevzamejo takoimenovane "gazde", za katere potem opravljajo različna kazniva dejanja, kot so: kraje, vlomi, prostitucija ter tudi prosjačenje. Vodenje teh otrok v inozemstvo je vedno bolj donosen posel. Cena za enega otroka, ki je usposobljen za opravljanje kaznivih dejanj, se giblje od 20 do 70 starih milijonov. Med temi osebami je največ otrok, starih do 14 let, ki za svoja dejanja še niso kazensko odgovorni.

Policije in pravosodni organi nekaterih zahodnih držav (predvsem Italije, v kateri je največ naših otrok romskega porekla), so zaostrile kaznovalno politiko do oseb, ki izrabljajo mladoletne otroke, da zanje kradejo po avtokampih ali na ulicah večjih mest. Policija te otroke vse bolj množično pošilja nazaj v Jugoslavijo. Otroci policiji pogosto ne izdajo svojih gospodarjev, saj se jih bojijo. Povedo le to, da so iz Jugoslavije in da so njihovi starši jugoslovanski državljani. Takšne izjave italijanski policiji zadoščajo, da jih nato pošljejo do jugoslovanske meje, kjer jih prevzamejo naši obmejni organi, in to zelo pgosto brez prave identitete.

Največ otrok vrnjenih iz Italije, prevzame in obravnava Center za socialnb delo Koper (v letu 1986 - 497 otrok). Centri za socialno delo v Mariboru, na Jesenicah, v Novi Gorici in Sežani pa so lani prevzeli skupaj 256 otrok. Nave-

deni centri za socialno delo otroke v večini primerov namestijo v Mladinsko sprejemališče Ljubljana in Maribor. Otroci ostanejo v sprejemališču toliko časa, dokler se ne ugotovi njihova identiteta oziroma dokler niso izpolnjeni pogoji za prevoz otroka v njegovo matično občino. Lani je bilo v Mladinskem sprejemališču Ljubljana 140 otrok iz Hrvatske, 159 iz Bosne in Hercegovine, 96 iz SAP Kosovo, 178 iz Srbije, 11 iz Črne Gore, 81 iz Makedonije, 28 iz SAP Vojvodine, niti en repatriiranec-otrok pa ni bil iz Slovenije. Pri vračanju teh otrok v matične občine se pogosto pojavljajo precejšnje težave. Na primer: otrok matične občine nočejo prevzeti z izgovorom, da niso njihovi občani, da so njihovi starši neznanega bivališča, da za te otroke nimajo na voljo zavodov oziroma rejniških družin itd. Pogosto pridejo po otroke v Slovenijo osebe, ki se izdajajo za njihove sorodnike, potem pa jih prepeljejo nazaj v Italijo. Zato ni čudno, da je bilo od 1400 otrok, ki so jih lani prevzeli v Mladinskem sprejemališču, kar 50 % povratnikov.

Nakopičeni in pogosto nerešljivi problemi so spodbudili Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo, da v sodelovanju z Zveznim komitejem za delo, zdravstvo in socialno varstvo ter republiškimi in pokrajinskimi komiteji za zdravstveno in socialno varstvo organizira prvi jugoslovanski posvet o problematiki deportacije in repatriacije otrok iz Italije in Avstrije. Posvet je bil organiziran 22. in 23. maja letos v Murski Soboti. Poleg že navedenih komitejev so se ga udeležili tudi predstavniki Zveznega sekretariata za notranje zadeve, Republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije. Javnega tožilstva, predstavniki centrov za socialno delo in mladinskih sprejemališč iz vseh republik ter pokrajin.

Na posvetu so predstavniki republik in pokrajin zelo izčrpno osvetlili neugodne gospodarske, družbene in socialne razmere, ki pogojujejo novačenje otrok za opravljanje prepovedanih dejanj v inozemstvu; prisotne so seznanili z ukrepi, ki jih v republikah in pokrajinah sprejemajo, da bi zmanjšali odliv otrok romskega porekla iz njihovih bivalnih okolij. V SR Hrvatski so že ustanovili sprejemališče, kjer celovito obravnavajo deportirane in repatriirane otroke, načrtujejo pa ustanavljanje še enega mladinskega sprejemališča.

V SAP Kosovo je Zavod za socialno politiko iz Prištine pripravil analizo pro-

blematike repatriiranih otrok v tej pokrajini in ugotovil:

- da je 75 % repatriiranih otrok moškega spola,
- da je največ teh otrok starih 13 ali 14 let in da je večina le-teh končala od enega do treh let osnovne šole,
- da so ti otroci po prisilnem povratku iz inozemstva največkrat prepuščeni sami sebi, zato je med njimi velik odstotek povratnikov,
- da največ mladoletnih delinkventov izhaja iz 5 in več članskih družin,
- da 40 % otrok izhaja iz družin, v katerih ni zaposlen noben družinski član,
- da je med repatriiranimi otroki kar 84 % Romov,
- da otroke in mladoletnike pogosto vozijo v Italijo organizirane skupine, in to z vednostjo in privolitvijo staršev,
- da starši teh otrok niso zainteresirani za njihovo varstvo in vzgojo,
- da na Kosovu nimajo nobene strokovne vzgojnoizobraževalne institucije, ki bi celovito obravnavala te otroke.

V Makedoniji se že vrsto let srečujejo s populacijo repatriiranih otrok in mladoletnikov, zato so leta 1985 pripravili celovit program družbene skrbi za te otroke (vključevanje otrok v šole, ureditev stanovanjskih problemov, zaposlovanja, nudenja socialnih pomoči itd.). Rezultati so že vidni, saj se je leta 1986 glede na predhodno leto število repatriiranih otrok zmanjšalo za 50 %. Problem pa ostaja še vedno pereč pri tistih mladoletnikih, ki nimajo končane osnovne šole in se ne morejo zaposliti.

V Srbiji različno rešujejo socialno problematiko teh otrok. Dokaj uspešni so v niški občini. Tam so celovito pristopili k razreševanju socialne problematike Romov. Ogroženim skupinam nudijo različne oblike socialne pomoči, razseljujejo jih iz njihovega romskega naselja, dodeljujejo jim solidarnostna stanovanja, ki se gradijo v različnih območjih mesta, vključujejo jih v šole z drugimi otroci in jih s tem postopno asimilirajo. V centrih za socialno delo v Srbiji bodo pričeli z usposabljanjem strokovnih delavcev za celovito delo z družino, s posebnim poudarkom na romski problematiki, ter organizirali stalno dežurno službo.

Delo z romsko populacijo imajo podobno kot v Srbiji organizirano tudi v SAP Vojvodini in Črni Gori, medtem ko v BiH še niso organizirano pristopili k raz-

reševanju socialne problematike romskih družin, katerih otroci odhajajo v inozemstvo.

Udeleženci posveta so bili enotni glede ocene, da je bilo strokovno srečanje nujno in zelo uspešno. Predlagali so, da bi se prihodnje leto ponovno srečali v Zagrebu in ocenili realizacijo sprejetih sklepov. Ob koncu posveta so udeleženci soglasno sprejeli naslednje sklepe:

1. V občinah, iz katerih izhajajo deportirani in repatriirani otroci, si morajo prizadevati, da bodo s celovitimi družbenimi ukrepi ustvarjali ogroženim skupinam prebivalstva takšne življenjske in delovne pogoje, ki bodo omogočali človeka vredno življenje. V tako ogroženo skupino prebivalstva sodijo predvsem romske družine z mladoletnimi otroci, saj je med deportiranimi in repatriiranimi otroki iz Italije in Avstrije 90 % romskih otrok.

2. V celovito obravnavo najbolj ogroženih skupin prebivalstva (predvsem romske narodnosti) se morajo s svojimi programi vključevati SIS-i s področja zdravstva, otroškega varstva, izobraževanja, zaposlovanja, stanovanjske politike, kulture in telesne kulture, še prav posebej pa skupnosti socialnega skrbstva. Samo s koordinirano akcijo samoupravnih interesnih skupnosti bo moč odpravljati vzroke zaradi katerih materialno ogrožene družine iščejo svojo socialno varnost z nedovoljeno dejavnostjo v Italiji in Avstriji ali celo s prodajo otrok tujim državljanom.

3. V republikah in pokrajinah zagotavljamo otrokom in mladoletnikom posebno družbeno varstvo. V to kategorijo sodijo tudi deportirani in repatriirani otroci.

Družinska zakonodaja nalaga samoupravnim interesnim skupnostim s področja socialnega varstva in njihovim izvajalskim organizacijam, da izvedejo vse potrebne ukrepe, ki naj zaščitijo koristi mladoletne osebe ter zagotavljajo pogoje za čim hitrejšo vrnitev deportiranih in repatriiranih otrok njihovim staršem in skrbnikom.

Pri tem nosijo največjo odgovornost pristojni centri za socialno delo, ki

izvajajo strokovne naloge na področju družbene skrbi za mladoletne osebe. Centri si morajo ob pomoči širše družbene skupnosti prizadevati, da bodo s celovito obravnavo družine v večji meri vplivali na to, da bi se odpravili vzroki nastajanja socialnih stisk, ki imajo za posledico tudi izseljevanje otrok in mladine v tuje države.

4. Republiški in pokrajinski komiteji za zdravstveno in socialno varstvo naj v sodelovanju s pristojnimi republiškimi in pokrajinskimi interesnimi skupnostmi ter sekretariati za notranje zadeve analizirajo vzroke za odhajanje otrok in mladine romske narodnosti v tujino ter izdelajo programe družbenih ukrepov za preprečevanje tega družbeno negativnega pojava.

5. Skupnosti socialnega skrbstva republik in pokrajin naj določijo center za sprejem deportiranih oziroma repatriiranih otrok, ki jih pravosodni organi Italije in Avstrije izročajo obmejnim organom v SR Sloveniji. Če republike in pokrajine nimajo sprejemnega centra, naj zagotovijo dežurno službo v tistih občinskih centrih za socialno delo, iz katerih je največ otrok begavcev. O tem naj do konca leta 1987 obvestijo republiške in pokrajinske komiteje za zdravstveno in socialno varstvo.

6. Otroci, ki jih centri za socialno delo ali mladinska sprejemališča iz SR Slovenije vračajo staršem ali skrbnikom v njihove matične občine, morajo imeti spremljevalce. Otroke lahko spremlja le za to pooblaščena oseba centra za socialno delo ali mladinskega sprejemališča. Otroke v Sloveniji lahko prevzemajo le pooblaščene osebe centra za socialno delo tiste občine, iz katere je otrok, ker se sedaj pogosto dogaja, da pride po otroka oseba, ki ga po najkrajši poti ponovno prepelje v inozemstvo. Potrdilo centra za socialno delo morajo imeti tudi starši, ki pridejo po svoje otroke.

7. Pristojne občinske skupnosti socialnega skrbstva, iz katere so deportirani in repatriirani otroci, morajo tekoče poravnavati stroške, ki so nastali ob nastanitvi otrok v Mladinskih sprejemališčih v Sloveniji in prevozne stroške za otroke in njihove spremljevalce.

8. Poseben problem predstavlja identifikacija deportiranih in repatriiranih otrok iz Italije in Avstrije. Ti otroci pogosto niso vpisani v matične knjige, pri sebi nimajo nobenih dokumentov, ne dajo pravih osebnih podatkov, ker ščitijo svoje "gazde" itd. Pristojni organi za notranje zadeve si morajo prizadevati, da bo identiteta vsakega deportiranega oziroma repatriiranega otroka ugotovljena in potrjena, preden otroka prevzame pristojna socialna služba.

9. Udeleženci posveta so ugotovili, da je kaznovalna politika do oseb, ki se v Jugoslaviji organizirano ukvarjajo z novačenjem otrok in navajajo otroke na kazniva dejanja v inozemstvu, premila. Republiškim in pokrajinskim sekretariatom za pravosodje in upravo se predlaga, da ob reviziji kazenskih zakonikov proučijo kaznovalno politiko do teh oseb, saj so italijanske oblasti z zaostritvijo kaznovalne politike že uspele zmanjšati število oseb, ki služijo na račun otrok iz Jugoslavije.

10. Republiškim in pokrajinskim komitejem za zdravstveno in socialno varstvo se predlaga, da ustanovijo medresorske komisije za spremljanje problematike deportiranih in repatriiranih otrok iz inozemstva ter koordiniranje družbenih ukrepov za preprečevanje tega družbeno negativnega pojava. V delo medresorske komisije naj se vključijo pristojne republiške samoupravne interesne skupnosti ter predstavniki pravosodja in organov za notranje zadeve.

11. Oba organizatorja posveta, Zvezni komite za delo, zdravstvo in socialno varstvo in Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo se zadolžujeta, da zaključke posveta posredujeta vsem udeležencem posveta v Murski Soboti, skupnostim socialnega skrbstva v republikah in pokrajinah, Zveznemu sekretariatu za zunanje in notranje zadeve, Zveznemu sekretariatu za pravosodje in upravo. Povzetek posveta s sprejetimi zaključki naj se objavi v časopisu Jugoslovanske konference za socialne dejavnosti - Socialna politika.

12. Zveznemu komiteju za delo, zdravstvo in socialno varstvo ter republiškim in pokrajinskim komitejem se predlaga, da informacijo in zaključke po-

sveta obravnavajo na sejah komiteja in da se prizadevajo, da se zaključki posveta dosledno izvajajo v vseh okoljih, v katerih se srečujejo s problemom deportiranih in repatriiranih otrok.

13. Udeleženci posveta sprejemajo pobudo Skupnosti socialnega skrbstva Hrvatske, da v letu 1988 organizira posvet s podobno vsebino z namenom, da preverimo, kako se uresničujejo sklepi, sprejeti na posvetu v Murski Soboti.

Franc Dolenc, socialni delavec, namestnik predsednika republiškega Komiteja za zdravstveno in socialno varstvo, Ljubljana.